

**Документалістика на порозі ХХІ століття: проблеми теорії та історії :
Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. 21 жовтня 2005р., м.
Луганськ. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – С. 68 – 73.**

УДК 821.161.2 – 94.09 Чернявський

РЕЦЕПЦІЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МИКИТИ ЧЕРНЯВСЬКОГО В ЙОГО МЕМУАРИСТИЦІ ТА У СПОГАДАХ СУЧАСНИКІВ

Наталія Манич

Час визначає місце людини в житті. Саме з плином років стає зрозумілим, чи заслуговує особистість на пам'ять наступних поколінь, чи варта вона того, щоб про неї згадували із вдячністю та повагою. Час – це своєрідна перевірка для життєвих цінностей, моральних якостей, мистецького таланту.

Відомий луганський письменник Микита Чернявський перевірку часом витримав – сумнівів у цьому немає і бути не може, оскільки він належить до плеяди тих митців, які проявили себе не лише на літературній ниві, а й чимало зробили як громадські діячі. Метою даного дослідження є спроба проаналізувати факти біографії Микити Чернявського, які безпосередньо стосуються громадської діяльності митця. Предметом вивчення є автобіографія письменника, його епістолярна спадщина, спогади сучасників, документальні матеріали.

15 вересня 2005 року Микиті Чернявському виповнилося б 85 років, але, на жаль, 12 років тому, у 1993 році письменник пішов з життя, лишивши по собі неабияку творчу спадщину (кілька романів, більше 20 поетичних збірок, повісті, оповідання, публіцистичні твори тощо). Досі активність Чернявського як митця вражає: художнє осягнення письменником світу не зупинялося ні на мить, життєвий досвід розширював мистецькі обрії, давав нові ідеї та підживлював

натхнення. Іван Низовий ще в 1974 році писав про Чернявського таке: “Працює багато, невтомно, хоч за письмовим столом засиджуватись не любить. Творчий процес не переривається й тоді, коли письменник подорожує, – думки й образи визрівають в серці, формуються, обростають деталями” [Низовий 1974: 4].

Взагалі ж, якщо судити зі спогадів сучасників, письменник був особистістю вельми цікавою, певною мірою навіть харизматичною. Як доказ можна навести слова того ж Івана Низового, які напочуд яскраво характеризують Чернявського: “Зовні він завжди стриманий (це для тих, хто мало знає його), навіть суворий (для тих, хто його зовсім не знає). Небалакучий – зайвого слова не скаже. А скаже – як відрубас. Непевного жесту не зробить. А коли вже дослухаєшся до нього, придивляєшся з однією метою: навчитися від нього всьому, що він знає і вміє, тягнешся до його поезії, щоб погріти своє серце” [Низовий 1974: 4].

Справді, молоді митці тяглися до Микити Чернявського, шукали в нього підтримки і поради. І не лише своїми поезіями зігривав їх письменник – він дуже багато зробив корисного для виховання цілого покоління молодих митців Луганщини. В епістолярії Чернявського часто відбивається хвилювання та справжня батьківська турбота як про долю тих авторів, які тільки ставали на творчий шлях, так і про тих, які вже мали певні здобутки. У листах письменника до Івана Савича читаємо: “Добірку старобільської літгрупи одержав. Готую до друку, пісню теж. Нехай Кобилкін надсилає ноти. Крім того, нічого не чекаючи, негайно давай добірку своїх віршів...”; “відбери у Щеглова 6-7 нових хороших віршів, 3-4 з них переклади на українську мову і також надішли мені”; “дуже прошу тебе, підготуйся до виступу з приводу віршів Ружиної. ...Мені особисто багато її віршів подобаються” [Чернявський] тощо. Митці, яким так чи інакше Чернявський допоміг стати на ноги чи просто підтримав у певний момент, теж пізніше неодноразово згадають письменника. Ось, наприклад, що пише про нього Семен Перцовський: “С гордостю могу считать незабываемого Никиту Антоновича своим литературным “крёстным”... Заглянув по своим делам в Северодонецк, он отыскал тринадцатилетнего мальчишку, пославшего ему какой-

то свой стих. Вскоре я прочитал об этой нашей встрече в популярном киевском журнале “Радуга”, а своё стихотворение – впервые в жизни! – увидел напечатанным в “Луганской правде” [Перцовський 2000: 6]. З вдячністю згадує про письменника і його друг Борислав Степанюк, якого Чернявський надихнув на написання поеми “Поединок Уляни Громової”, а потім ще й дав цій поемі перепустку у життя: “Дякую тобі, Микито, що надихнув, націлив!... Раптом одержую листа від Микити Чернявського й заодно запрошення Краснодонської бібліотеки на читацьку конференцію, тема якої – моя поема про Уляну Громову... Після такої жвавої й живої конференції (чи не першої у моєму житті), по суті організованої самим Микитою Чернявським, я їхав додому в особливому настрої, з новим задумом: продовжити, розширити поему” [Степанюк 1997: 35]. Вище згаданий Іван Низовий теж вважав Чернявського своїм вчителем: “В той час я ще не був знайомий з Микитою Антоновичем, хоч його вірші читав у періодиці, мав дві-три його збірки. А невдовзі доля звела нас – досвідчений майстер слова став моїм учителем, щирим порадником, товаришем” [Низовий 1974: 4].

Як можна побачити, Чернявському і справді не була байдужою доля наступних мистецьких поколінь. З одного боку, ця турбота йшла з глибини душі, а з іншого, письменник, безперечно, пам’ятав, як колись і йому допомогли зробити перший крок у світ літератури. В автобіографії від 6 травня 1987 року Чернявський зазначив таке: “Читати власні вірші зі сцени зовсім не міг, боявся, карався їхнім безсиллям. Зате захоплювався ними й знав багато напам’ять Микола Олександрович Упенник, який взагалі багато в чому допоміг мені при входженні в літературу. 1947-го року на одному з літературних вечорів у Донецьку, на якому були присутні Володимир Сосюра та Іван Нехода, Упенник прочитав мої поезії “Над Айдаром” і “Косарі”. Сосюра тут же відгукнувся прихильним словом про них, а Нехода надрукував у “Літературній Україні” підвальну статтю про мене і про Грицька Бойка, як про талановитих донбаських поетів. З їхньої легкої руки 1948-го року вийшли в Донецьку наші з Бойком перші книжечки, і того ж року ми були прийняті до членів Спілки Радянських письменників, хоча тоді ще існував і

кандидатський інститут” [Чернявський]. До речі, саме Володимир Сосюра був для Чернявського певним орієнтиром, духовним батьком, зразком справжнього художника слова. Свідчення цього можна знайти не лише у творах самого Микити Антоновича (адже він має у власному доробку кілька праць, присвячених Сосюрі), а й у спогадах сучасників, зокрема у спогадах Івана Низового: “Микита Чернявський все життя ставився до поезії Сосюри з трепетною повагою, з благоговінням. Знав поета, зустрічався з ним. Вчився у нього. Тяжко переживав його смерть. Багато зробив для увічнення пам’яті славетного земляка. Клопотався про відкриття пам’ятника Сосюрі в місті Лисичанську. Своєю ідеєю захопив і скульптора Іллю Пантелійовича Овчаренка. Той став автором скульптурного портрета Сосюри” [Низовий 1974: 4]. Про діяльність Чернявського щодо вшанування пам’яті Сосюри згадує і Борислав Степанюк у своїй статті “Цвітуть над шляхом воронці”: “А коли Чернявський став керувати Луганською письменницькою організацією, сам він започаткував Сосюринські читання, залучивши для цієї всенародної справи не лише своїх поетів та письменників, а й з Києва, Москви, Ленінграда, Мінська, Харкова, Донецька, стали читання ніби всесоюзними навіть – і це справді так було. ... Це були справді свята поезії, свята генія української поезії” [Степанюк 1997: 36].

Як бачимо, не лише наступне покоління митців було предметом піклувань письменника, а й збереження пам’яті про минуле рідної землі, про її талановитих представників, їх творчість і життєві шляхи. Щоб підтвердити цю тезу конкретними прикладами, знов звернемось до спогадів Борислава Степанюка про громадську діяльність Микити Чернявського: “Чернявський як керівник спілки зробив немало для увічнення письменників, які життя пов’язали з Луганщиною: будинок і пам’ятник Далю, школа імені Бориса Грінченка в селі Олексіївці Новоайдарського району і пам’ятник класику української літератури, відомому просвітителю і мовознавцю (автор знаменитого словника української мови). ... А ще пам’ятник на могилі Миколи Трублаїні в Ровеньках, ще й написав поему про письменника-воїна, що загинув, боронуючи Луганщину” [Степанюк 1997: 36].

Одним словом, Чернявський завжди перебував у вирі культурних подій на Луганщині, часто й сам був їх організатором, захоплював інших своїм натхненням і досягав поставленої мети. У вже згаданій автобіографії з цього приводу письменник зазначив таке: “Ніколи не цурався громадської роботи. 1952-го року організував літературну групу в Лисичанську, керував обласним літературним об’єднанням з 1958-го по 1965 рік, кілька разів обирався секретарем партійної організації, а з березня 1977-го по березень 1983-го – відповідальним секретарем Ворошиловградської письменницької організації...” [Чернявський].

Дуже переживав митець тоді, коли з певних причин йому доводилося відсторонюватися від літературного та громадського життя, щирим болем з цього приводу перейняті, наприклад, рядки листа до Івана Савича від 28 липня 1992: “Сердечно радий за твою творчу незглибимість. Хай воно ще так буде довго-довго! У мене навпаки – ніяк не випростаюсь після лікарні. Крім отієї статті солідної (за розміром, звичайно) в “ЛУ” про стан української мови та культури на Луганщині (ти читав?), не написано майже нічого” [Чернявський].

Як висновок можна зазначити, що громадська діяльність була невід’ємною частиною життя Микити Чернявського, і тепер, в умовах незалежної України, ця діяльність потребує подальшого ретельного вивчення з метою визначення справжнього місця нашого талановитого земляка на сторінках історії Луганщини та й усієї України. Кілька років тому Іван Шкурай у статті про Чернявського влучно сказав: “Всі, хто знав Микиту Антоновича Чернявського і хто знайомиться з його творчістю зараз, можуть виокремити понад усе високе почуття відповідальності цього письменника перед людьми і часом” [Шкурай 1999: 8].

Знову повертаємось до того, що все вимірюється часом. Вже пройшло 12 років, як не стало Микити Чернявського, вже пам’ять про нього намагаємось зараз зберегти. Дещо вже зроблено (наприклад, створено кімнату-музей у рідному селі письменника, рішенням Луганської обласної організації Національної спілки письменників України від 22 грудня 1998 року засновано обласну літературну премію імені Микити Чернявського тощо), але ще багато попереду і у сфері

дослідження особистості письменника, і у сфері вивчення його творчої спадщини. І треба сподіватися, що майбутні покоління не загублять пам'ять про людину, яка життя своє присвятила рідному краю і рідному народу: “Він – це ціла епоха становлення літературних традицій, він – співець степового і індустріального Донбасу, приклад доброти і щедрості таланту, людинолюбства, беззавітного служіння рідному народові, якому письменник до останку віддав свій яскравий талант, своє незрадливе серце і душу, живучи його тривогами, пекучими болями, радощами, дбаючи про справжнє відродження мови, культури, національного духу” [Жулинський та інші 1993: 15].

Mykyta Cherniavsky was not only one of the most famous writers of Lugansk region but he also was very active as a public figure. In this article the author made an attempt to analyze the documentary materials in which different facts connected with Cherniavskiy's public activity were mentioned. In this work the subject of studying consists of Cherniavskiy's memoirs and his contemporaries' reminiscences.

Бібліографія

Жулинський та інші 1993 – Жулинський М. та інші. Микита Антонович Чернявський: Некролог// Наша газета. – 1993. – 14 юлія; **Низовий 1974** – Низовий І. Микита Чернявський: “Не могу сердцем я не відчувати...”// Молодогвардієць. – 1974. – 26 жовтня; **Перцовський 2000** – Перцовский С. К 80-летию Н.А.Чернявского// Северодонецкий химик (МНТ). – 2000. – 14 юлія; **Степанюк 1997** – Степанюк Б. Цвітуть над шляхом воронці: Про Микиту Чернявського// Бахмутський шлях. – 1997. – №1-2; **Чернявський** – Рукописний фонд літературного архіву Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки ім.О.М.Горького; **Шкурай 1999** – Шкурай І. “Визнання” – обласна літературна премія імені Микити Чернявського// Наша газета. – 1999. – 1 январа.